

ת. ה. ברנר.

הסאור כבר עשה אח שיר,
חאדם עדין לא סלא אח
תפקידו. (פ. וורלין).

פרה א'.

ברנר - עמך העכור היהודי.

שום נאחץ, כי ברנר היה שייך לסוג
אותם הסופרים, שאפשר לאמר עליהם אז
דברי וויקטור הוגו: "מי שחוזר ריק -
הרי אין לו לא כלום גם במחר". האמן
שברנר כתב ותאר בדמיון מטש של
האדם שבו, ואנו רואים, כי תכונת האופיית
של ברנר היא: השתתפות העמוקה והחמה
בגורל גבוריו.

השתתפות זו היתה, לפעמים, גם
מגדישה את הסאה: קורבנו הנפשית של
ברנר האדם אל יצירתו, גורלם וחיהם,
כאלו הפריעה קצת את היותם האופייניים
של האמן אל יצירתו, היותו אומר: את
היותם האמנותיים.
אבל אין זה כי אם "כאלו" ארבע
דאמת לא היתה באן שום הפרעה. שום
נגוד פנימי.

שניהם היו ילדי אב כזה ואם כזה.
ואת תוצאות מרותם של הורים כאלה
רואה ברנר בחיי העברים בכל מקום שהם.
לא רק בספורי התקופה הראשונה של
עבודתו הספרותית, שבהם הוא מתאר
ביחד את הדלות והמורית, את המצב
הסוציאלי והמדרגה המוסרית של עם
היהודים, עם של עמק-העכור, אלא גם
בספוריו האחרונים הוא מביא לנו, ביחד,
מפרי כטנם של "הורים" כאלה.

כי אל לנו לשפח: ברנר בעצמו הוא
ילד "הורים" כאלה - ועובדה זו השפיעה
זרבה, כמו שנראה להלן, על כל אפיו
ותכונתו הספרותיים הן בלכות הן בארץ.
גם שם בארץ לא יכול להשתחרר מירשת-
מכות זו.

הגדנו: "על ידי האמן" כי
באותה התקופה שאנו עומדים בה -
התקופה של הרחלת עבודתו היצירתית,
שלטה בברנר הרמוניה שלמה בין האמן
והאדם. יצירתו הראשונה של ברנר הן
פרי עבודתם המשותפת של האמן והאדם
שבו וקשה גם לסמן את הגבולות שבהם
נמר האחד ומרוצף השני. מה שאין כן
ביצירותיו מהתקופה השניה: בהן כבר
כבש לו האדם את האמן לגמרי, ואין אנו
מחפשים בהן אחי "האמן" במובן הכולל
והמסוים של מלה זו. בכבוש זה לא היה

ולבו גם היא מתפוצץ מרוב כאב ועער.
גבורי ברנר-האמן הגם על פי רוב, -
וכמעט פולם, - חתיכות נפש הזמיה,
וכולן באו להודות לנו על אותו המעין
הגדול והעמוק של רגש הרמוניה המפכה
בלבו של ברנר-האדם. אבל דוקא ההי-
תתפות האינטימיות והיותם הנפשי הנה של
ברנר אל גבוריו עושים אותם לאנשים
חיים, טבעיים, ריאליים, עם נשמתם הם,
עם עולמם הפנימי שלהם, אותה
הקורבה, הקימת בין הוצר ויצירו,
משפיעה גם על הקורא, נמסרת לו והיא
גם היא מרגיש את עצמו כל כך קרוב
לאלה האנשים, לזו הסביבה, לאלה
החיים, וזהו כבר נצחנו הגדול הראשי
של האמן.

השתתפות הרבה של ברנר בגורלם
של גבוריו אינה מתבטאת בקצף היצני,
בגוב. דברי-מחאה, אדרבא: היא נובעת
ממעמקי זו הנפש, שאינה יודעת מלים,
שלא יפוזר מזהותה לה וסגנון מיוחד לה.
ככה, למשל, הוא מסיים את ספורו
"בנשף" במחאה עזה ומרצה בארבעת
המלים הללו: "הרחבנו של עולם
מתשהו" אינו מחאה אימה כלולה בניב
הקצר, אבל הודו הנה, מחאה זו, שיש
לה הפתה כלפי מעלה, כלפי אדון-
עולם זה שחתמו "אמת" והסביל כל-כך
א-אמת ואי-צדק בעולמו, הזכעה ביתר
שאת בספור "בריה עלובה". כשאיצה
העלוב מספר את קורות חייו, היה הוא,
ברנר, לא רק שומע כמו יתר הנאספים
בביתו, אלא כולו נמלא או "הרהורים,
הדגרי איש לא למד, הרהורים עפים
באוויר ומרפרפים באין סוף, פקעים
ולקבים עד הרעם" - והרהורים דאלה
הציאו מנפשו קריאה חדרת ומועזת זו:
"הי, עולמו של הקדוש ברוך הוא"
(מעמק הענוב).

אופייניות זו של ברנר-היוצר,
יחד עם השתתפותו החמה של ברנר-
האדם בגורל יצירתו, התבטאה באופן
טבעי, לתוך אותה הסביבה אל הת
אותם האנשים והמאורעות שלא היו
בשכילי נן-עולה: אל הסביבה של חזן,
בליואר ואיד נשימה ושענית נוראה
דלות שחיה ומה שודרות בה בסביבה
זו ילדה ברנר טפסים ומקת הראיים
לחשומת-לב.

שם, ברחם הירודי, מתהדך לו
כשורנו של ברנר כבדך שלו: הוא היה
מתרם זה את הדלות החזית בכל
איומותיה ונבלחתה בעולקה אחת לפני כל
העולם כמות-שהיא, בלי סוף ושוק, כי

אם באהבה גדולה המדולה ברנש
הרחמנות ל"תהום" זה.
II
אחד הסימנים המובהקים של ברנר
בתוד צייר-אמן הוא תכונת האמנותי:
כלי נבוב מלים, אלא בקצור נפלא,
בשופוט דק יודע ברנר ליצור דבר שלם
ונמלא, לתאר תמונה מסוימה, למסור איה
רגע דרמטי שבחי "הגפר" שלו ולגלות
את הפסיכולוגיה של נפש-גבורו. ברנר
יודע עד להפליא לפתח את סגור-נפשו
של גבורו, לרדת לתוך תוכה של נפש
זו ולדבנים שמה גם את הקורא, אמצעיו
של ברנר האמן הגם-הפשטות האמנותית,
כיאות לאמן-ריאליסותן אמתו, כי ברנר,
בתקופתנו הראשונה, היה אך ורק רי-
ליסותו.

ומסלת נותיה לא תבנה ולא תכונן; הכין
ימק ברמעות לנגדי אותו הפרור המנואל,
אשר נוסף-היה הקטנים של תנוקותיו
יתגלו בשופכו, אשר קלח טישו לא יהיה
מהמעיד רגל ועקת-אווירו מהשחור את
הנשמה ושתיקת-שבמוון נאלמת בעמק
בין ביום ובין בלילה. שעת גסיסה, שנת
דאנה ורעבון ישנים שוכנו-צלליה,
בשפרים נבלות ופתחות וכלי כל חלי-
מות והזיונות ליל, אין במה לחיות" (מן
הזרת).

הבאנו את הציטטה הזאת בשלמותה,
מפני שבה נובעות ובלולות בסדרות
יחדה אותן התכונות הפרניות, שעליהן
דברנו כבר לעיל: המון, השרשוט הכולל,
התמונה האופיינית יחד את היותם הסופי-
יקטיבי, הנפשי, תמונה זו של העמק, עם
כל פרטיו ופרטי-פרטיו הם העיקר אצל
ברנר. רק לשוא יחפש מי שיחפש איה
תוכן חדש, מקורי בספורי הקבץ, מעמק
העכור, בשביל ברנר לא ספור-במעשה,
לא הפפילה מציעים את העיקר, ובכלל:
האין זו עבודת שוא כשהמציע למצוא
ב"עמק העכור" תוכן מענין, מקורי?

אדות ספורי הקובץ אפשר להגיד
את דברי ברנר בעצמו על אחד מספוריו:
"הדבר הזה שאני בא לרשום עתה, אינו
כלל מן המקרים והפלאים היוצאים מגדר
הרגיל" (ה"ל"ה). לא המקוריות, כי אם
עבוד-הפרטים, תארום, הפשטות הרצינית
שבאופן יצירתו נותנים יפי אמנותי מיוחד
לספוריו, היצינות היא אחד משרטוטיו
האפיים של ברנר-האמן; אין הוא יודע
פווה עשירה, פחות עשוי, הוא תופס את
המצויאות ממש בדובקה ואת הד הפיקות
האלו הוא מוסר לנו בקצור נמרץ, ברי-
אליה ובפשטות, התופרת האנטלה
שבספור הראשון של הקובץ (מלתא
וזרתא), בעלה הפלן הלא-יצלה,
שתמיד מרגלא בפמיה: "אני דברתי -
האנינו כלככ" - הגם אנשים חיים
וגמשיים, החן האנטלה שבספור השני
(ה"ל"ה), זה הספור - ים של דמועות
התבטאות אל החיים היותר אפלים, היותר
מדכאים, סוף אם לא אחד מאלפי
הדגלים, דגלי החיים והאחיים שכרא
תדמנו, עם שאולתו והשפנותיו הגו-
רות על הסוד המשפר הסוציאלי שאינו
יכלתה, כמובן, לתת תשובה מספקת על
השאלה האיומה: "למה?"

המנדיח והשאית של מגדלי הקטן
(מגודה, טב), זה הילד הנפסי של
"עמק העכור" הירודי והגמד הראשון
שתועד ברנר, לב אפרוח רך ומצוי,
המנדיח והשאית של מגדלי הקטן
(מגודה, טב), זה הילד הנפסי של
"עמק העכור" הירודי והגמד הראשון
שתועד ברנר, לב אפרוח רך ומצוי,
המנדיח והשאית של מגדלי הקטן
(מגודה, טב), זה הילד הנפסי של
"עמק העכור" הירודי והגמד הראשון
שתועד ברנר, לב אפרוח רך ומצוי,

... העמק זה על האם זהה עמך הוא
וקים בלונה בצורה, היי זה וזה הידי
מפני הרשת החזית והנחת, ומדי רפי
בו זכר אפילו, היי נבב הוא כמחשבי
פני המדרגים קבלת באוני אחת וחלקה
המקללה, אשר רמש במה לא ייבש
לעולם, במה-הנכותה לא יישוד נצח